

Boeken ▼

Jona Lendering en Vincent Hunink, *Het visioen van Constantijn. Een gebeurtenis die de wereld veranderde.* Uitg. Omniboek, 2018. 176 p. ISBN 978 94 0191 309 6 € 17,50 | e-book € 9,99

In 2007 wijdde Paul Veyne een belangrijke monografie aan keizer Constantijns houding tegenover het christendom, die ingrijpende repercussies kende tot op de dag van vandaag (*Quand notre monde est devenu chrétien (312-394)*) – het boek bestaat ook in een Nederlandse vertaling). Als jubileumjaar voor het Edict van Milaan leverde 2013 een karrenvracht van wetenschappelijke literatuur over het thema. Henk Singors *Constantijn en de christelijke revolutie in het Romeinse Rijk* dateert van 2014. Men kan zich dan ook afvragen of er nog plaats was voor een nieuw boek over het onderwerp. Het is slechts één van de vele verdiensten van het auteursduo dat hier niet alleen een zeer leesbaar, maar ook nog een bijzonder relevant werk voorligt. In een eerste cirkel worden de lezers vertrouwd gemaakt met de context en de achtergronden die nodig zijn om Constantijns ‘bekering’ te begrijpen: de tegenstelling tussen christenen en heidenen (in de literatuur vaak te scherp gesteld), de politieke en vermeende spirituele crisis van de 3de eeuw, de Franken, de tetrarchie en Constantijns eerste regeringsjaren. Hoofdstukken zeven tot en met elf bieden vertaling en relevante duiding van cruciale teksten: de Lofrede van 310, de Slag bij de Milvische brug zoals verhaald door Eusebios en Lactantius. De hypothese en reconstructie die in de slothoofdstukken worden uitgewerkt zijn hoogst plausibel: een heidens visioen – een bijzondere droom of een halo rond de zon – werd door Constantijn en zijn omgeving aanvankelijk geïnterpreteerd als een teken van de zonnegod Apollo. Pas later werd het visioen van de dromende keizer in verband gebracht met

christelijke symboliek en godsdienst. Het keerpunt lag midden de jaren twintig van de 4de eeuw, toen keizer Constantijn na een hofintrige zijn echtgenote Fausta en zijn zoon Crispus liet ombrengen. In die jaren trof de keizer, die zich voorheen met de zonnecultus van Apollo liet verbinden, meer en meer pro-christelijke maatregelen – de gelijkstelling tussen Apollo, Christus en de zon vind je wel vaker in het antieke religieuze universum. Op die manier veranderde een heidens visioen in de bekende christelijke legende over het goddelijke teken voor de Slag bij de Milvische brug.

Lendering en Hunink kozen radicaal voor een terugkeer naar de primaire bronnen. In de tekst en de eindnoten wordt voortdurend naar alle relevante passages van de antieke auteurs verwezen, waarbij de lezer de ballast van decennialang onderzoek in de secundaire literatuur wordt bespaard. De belangrijkste fragmenten worden in extenso in een eigentijdse Nederlandse vertaling aangeboden, waar goede Nederlandse versies voorheen nauwelijks of niet beschikbaar waren. Zeker in het geval van de Lofrede van 310 is de vertaling een bijzondere verdienste: het ronkende en protserige karakter van de panegyriek wordt meesterlijk weergegeven in een Nederlands dat toch aanstekelijk leest. Opvallend is verder dat de auteurs zichzelf voortdurend als ‘oudheidkundigen’ benoemen. Net omdat we zo weinig stukjes van de puzzel hebben, moet wie de oudheid bestudeert van vele markten thuis zijn. Naast een grondige kennis van de brontalen horen daar ook archeologie, iconografie en numismatiek bij; zo ook vertrouwde met vele (comparatieve) facetten van religieuze en socio-economische geschiedenis. Tot slot, en niet in het minst, zijn methodologie, hermeneutiek en historische kritiek wezenlijke onderdelen van het speurwerk van de oudheidkundigen Lendering en Hunink. Presentatie en lay-out van dit mooie boek zijn vlekkeloos. De lezer wordt verwend met een stamboom, landkaart, een zeer handzame tijdlijn, een leidraad voor verdere lectuur, een uitgebreid notenapparaat en een uiterst nuttig register. Overal staat het comfort van de lezer voorop: zelfs over weinig bekende bronnen als de Origo (‘Afstamming van Constantijn’)

vind je duiding met verwijzing naar een website.

Doorheen het boek zijn Lendering en Hunink de beste en betrouwbaarste gidsen die men zich kan voorstellen. Ze nemen hun lezers bij de hand, ze laten hen als het ware luidop meedenken, ze presenteren, corrigeren, resumeren – en zijn daarbij nooit belerend. Voor een inleidende cursus methodiek van de oude geschiedenis kan ik me geen beter praktijkboek voorstellen. Voor oudhistorici en classici die nog een keer verfrissend *ad fontes* willen gaan, biedt dit boek al wat men maar wensen kan. Maar door zijn presentatie kan het een breed geïnteresseerd publiek eveneens moeiteloos aanspreken.

Na dit pareltje kunnen we alleen maar hopen dat de samenwerking Lendering-Hunink tot nog meer inspirerend werk mag leiden.

Christian Laes
